

DELRAPPORT II FRA ARBEIDSGRUPPEN FOR VURDERING AV RETTSKILDELÆRE- OG METODEFAGENE

I Bakgrunn

Programrådet for masterstudiet i rettsvitenskap nedsatte den 1. september 2015 en arbeidsgruppe for å vurdere innholdet i rettskildelære- og metodefagene, med følgende sammensetning:

Marit Halvorsen, leder

Jan Erik Helgesen

Ole-Andreas Rognstad

Hans Petter Graver

Benedikte Moltumyr Høgberg

en representant fra JSU; Ivar Slettedal.

Gruppen fikk følgende mandat:

Mandat for Arbeidsgruppe til å vurdere innholdet i rettskildelære- og metodefagene

I masterstudiet i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, inngår faget Rettskildelære med 5 studiepoeng i JUS1211 og faget Metode med 7 studiepoeng i JUS4111. Læringskrav og litteratur fremgår av semestersidene for de to emnene.

I møte i Programrådet for Master i rettsvitenskap (PMR) 16. juni 2015 ble det vedtatt å nedsette en arbeidsgruppe til å vurdere innholdet i metodefaget. Selv om saken bare gjaldt Metode i JUS4111, er det nødvendig at arbeidsgruppen også ser på innholdet i faget Rettskildelære i JUS1211.

Arbeidsgruppen skal komme med forslag til læringskrav og litteratur for de to fagene Rettskildelære og Metode. Forslagene skal ligge innenfor rammen av nåværende studiemodell for masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo (med de endringer som eventuelt måtte bli gjort under arbeidsgruppens arbeid). Dette innebærer at arbeidsgruppen skal legge til grunn at det skal være et fag Rettskildelære med 5 sp i JUS1211 og et fag Metode med 7 sp i JUS4111. Arbeidsgruppen kan likevel foreslå andre navn på fagene. Videre skal arbeidsgruppen legge til grunn at masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo har dagens oppbygning og innhold når det gjelder emner og fag (igjen med forbehold for endringer som måtte bli gjort under arbeidsgruppens arbeid).

Arbeidsgruppen har frist 30. juni 2016 for sitt arbeid.»

Gruppen har hatt til sammen 9 møter. Studentrepresentanten var til stede på de fire første møtene, men gikk så ut av JSU og også av arbeidsgruppen. JSU ble oppfordret til å finne en ny representant, men kom ikke opp med noen. Hans Petter Graver har forskningsopphold i England høsten 2016 og har derfor ikke vært med på ferdigstillelse av arbeidet.

II Delrapport I

Arbeidsgruppen innga sin Delrapport I om rettskildelærefaget til første studieår til behandling i PMR 15/3 2016. Forslagene er fulgt opp og såvel læringskrav som litteraturanbefaling og undervisning er reformert i tråd med gruppens forslag. Arbeidsgruppen bad 6/6 2016 om utsettelse for annen del av rapporten; dette ble innvilget og ny frist ble satt til 31/10 2016.

III Videre arbeid

Arbeidsgruppen tok så fatt på metodefaget til 4. studieår (JUS4111) og kom frem til følgende utgangspunkt for sine overveielser:

Vi har i Norge lang tradisjon for en pragmatisk, argumenterende metode og studentene må læres opp i og få øvet sine ferdigheter i denne. I tillegg må metodefaget bevisstgjøre studentene om

- at det finnes alternative metoder, for eksempel slik de læres og praktiseres innenfor hhv common-law og kontinental tradisjon;
- om endringer som pågår i den tradisjonelle norske metoden, særlig med henblikk på de siste tiårs økende forekomst og vektlegging av internasjonale rettskilder;
- om sammenhengen mellom metode og (profesjons)etikk, særlig slik dette kommer opp i forbindelse med den enkeltes etiske ansvar for virkninger av sin yrkesutøvelse som henger sammen med metodiske valg.

Gruppen legger videre til grunn at det er nødvendig at pensum i fjerde studieår inneholder flere perspektiver på metodefaget samtidig som det går i dybden på en del tradisjonelle rettskildeproblemer. Disse synspunkter må avspeiles i læringskravene. Gruppen har derfor utarbeidet forslag til reviderte læringskrav, jfr. vedlegg.

Den nåværende hovedlitteratur består dels av Ekchoff/Helgesen *Rettskildelære*, 5. utgave, Oslo 2001. Arbeidsgruppen er enige om at dette er en verdifull fremstilling som langt på vei imøtekommer behovet for en lærebok som tar opp den pragmatiske, argumenterende metode våre studenter har behov for. Ulempen med boken er først og fremst at den ikke er revidert siden 2001. Undervisningen er imidlertid jevnlig å jourført, særlig med henblikk på nytt domsmateriale. Den andre delen av hovedlitteraturen er Erik Boes bok *Rettskildelære under debatt*, Oslo 2012. Formålet med å ta denne boken inn i pensum, var å imøtekomme ønsket om å presenter flere og alternative metodesynspunkter og -debatter for studentene.

Arbeidsgruppens umiddelbare oppgave er å vurdere hva som kan gjøres av fornuftige forandringer i hva som er hovedlitteratur utfra hva som foreligger av passende tekster. Gruppen er kjent med nye bokprosjekter innenfor rettskilde/metodetemaet, men eventuelle forslag må forholde seg til allerede eksisterende stoff. Gruppen bemerker at det ikke er grunn til å foreta noen forandringer i selve undervisningsopplegget, utover det som naturlig følger av eventuelle endringer i studentenes lesestoff.

Arbeidsgruppen har vurdert mange tekster, herunder Hans Petter Gravers *Rettsretorikk*, Oslo 2007/2011, Nils Nygaard: *Rettsgrunnlag og standpunkt*, Bergen 2004, Tvarnøe og Nielsen, *Rettskilder og retsteorier*, København 2014 samt en lang rekke artikler av forskjellige forfattere. Uten å konkludere helt, har gruppen likevel arbeidet seg frem til et standpunkt. Som hovedlitteratur foreslås fremdeles Eckhoff/Helgesen, men i revidert utgave. Erik Boes bok *Rettskildelære under debatt* bør utgå, ettersom dens verdi som lærebok reduseres av at den diskuterer synspunkter fra annen litteratur som studentene bare sjelden har lest. For å imøtekomme læringskravene, foreslår arbeidsgruppen at litteraturlisten inneholder tekster som adresserer de forskjellige tema som nevnes der. Gruppen mener at det kan være hensiktsmessig å inkludere debatten om polycentri, for eksempel gjennom kap. 3 fra Erik Boes nevnte bok samt programartikkelen til Henrik Zahle fra *Festskrift til Torstein Eckhoff*, Oslo 1986. Rettsrealismen som metoderetning kan for eksempel representeres gjennom kapitlet "Legal realism" fra Raymond Wacks, *Understanding Jurisprudence*, 2. ed, Oxford 2012. Gruppen har flere forslag som tar opp andre metodetradisjoner.

Arbeidsgruppen mener også at det bør være rom for å adressere pågående debatter gjennom såkalt "flytende pensum"; dette er litteratur som kan være gjenstand for hyppige forandringer og som har som mål å la studentene ta del i den aktuelle fagdiskusjonen. For tiden kan et «flytende pensum» for eksempel omfatte Gravers rettsretoriske metode, og den pågående debatt om Høyesteretts virksomhet slik den er diskutert av Anne Robberstad og Anine Kjerulf i *Lov og Rett* i 2016, supplert med et passende arbeid av høyesterettsdommer Arnfinn Bårdsen.

Et eget spørsmål dreier seg om hvordan hovedlitteraturen skal forholde seg til de siste tiårs økende forekomst og vektlegging av internasjonale rettskilder. Dette tema kan deles i minst 7 punkter:

- 1) Den generelle folkerettens status som rettskildefaktor i norsk rett.
- 2) De internasjonale menneskerettighetskonvensjonenes status som rettskildefaktor i norsk rett.
- 3) EØS/EU-rettens status som rettskildefaktor i norsk rett.
- 4) Rettskildelæren i den generelle folkeretten.
- 5) Rettskildelæren i/vedrørende de internasjonale menneskerettighets konvensjonene.
- 6) Rettskildelæren i EØS/EU retten.
- 7) Fremmed nasjonal retts status som rettskildefaktor i norsk rett (lovvalgsreglene).

Arbeidsgruppen mener at ihvertfall punktene 1,2,3,5 og 6 inngår i læringskravene. Med hensyn til rettskildelæren i den generelle folkeretten, er det et såpass omfattende og særegent tema at det ikke bør inkluderes i det obligatoriske metodefaget i rettsstudiet. Lovvalgsregler er også et stort tema, der det kan være tilstrekkelig å henvise til hovedproblemstillingene.

Det nåværende kapittel 12 i Eckhoff/Helgesen er ikke adekvat for å imøtekomme de nevnte temaer som bør inngå i metodefagets internasjonale del.

En viktig premiss for arbeidsgruppens forslag er revisjonen av Eckhoff/Helgesen. Som nevnt er undervisningen langt på vei oppdatert av faglæreren, Jan Helgesen. Han er nå i samtaler med forlaget om en revidert utgave av boken, som kan være ferdig til høsten 2017. I en slik revisjon vil Ole-Andreas Rognstad og Finn Arnesen medvirke til nytt kapittel 12, med ansvar for tema EØS/EU-rettens status som rettskildedefaktor i norsk rett og rettskildelæren i EØS/EU retten.

IV Forslag til vedtak i PMR

Gruppens konklusjon og anbefaling til PMR er at det ikke gjøres endring i læringskrav og hovedlitteratur i metodefaget til 4. studieår (JUS4111) våren 2017. Gruppen ber om å få komme tilbake med sitt forslag til reviderte læringskrav og ny litteratur våren 2017, som så kan behandles av PMR med henblikk på iverksetting fra høsten 2017.

Oslo, 31/10 2016

På vegne av arbeidsgruppen

Marit Halvorsen

Læringskrav

Metode

Kunnskap

Metodelære gir innsikt i den juridiske tenkemåten innenfor en gitt rettslig tradisjon. Studenten skal ha god forståelse av:

Den norske metodiske tilnærmingen som del av en felles europeisk tradisjon

Innholdet av dagens norske metodiske tilnærming (rettskildelæren) og hvordan den endrer seg

Ansaret den enkelte rettsanvenderen har ved varetakelse av rettsordenens krav

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Argumentere rettslig og begrunne standpunkter til rettsspørsmål
- Sammenligne hovedtrekk i norske juridisk metode med alternative metodetilnærminger, også internasjonale og overnasjonale
- Se sammenhengen mellom metodesyn og teoretisk tilnærming til retten (som for eksempel rettspositivisme, naturrett og rettighetstenkning, rettsrealisme)
- Reflektere over sitt egen moralske ansvar som rettsanvender

Generell kompetanse

Metodelæren gir grunnlag for å arbeide med kjente og fremmede rettsområder.

Metodelæren gir et viktig perspektiv for hele masterstudiet i rettsvitenskap. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.